

4. Característiques i fonts del present diccionari

4.1. Característiques generals

El *Diccionari català-amazic / amazic-català* és un diccionari de l'estàndard del diasistema amazic (o berber) septentrional, que comprèn principalment els dialectes del Marroc i Algèria, amb una extensió potencial, en menor mesura, als de Tunísia i part de Líbia, que en el present diccionari no han estat específicament explotats. Aquest és un diccionari d'una llengua en procés d'estandardització, la qual cosa implica que les solucions adoptades pretenen ser una contribució a una tasca encara en construcció. La selecció i la codificació lèxica es basen, d'una banda, en l'anàlisi comparativa de dotzenes de diccionaris i repertoris lexicogràfics descriptius dels diferents dialectes i parlars amazics i, d'altra banda, en una revisió crítica dels lèxics i vocabularis estandarditzadors que han estat proposats fins ara. Els criteris de selecció i codificació segueixen el model d'estandardització composicional plural succintament descrit a la secció precedent.

El diccionari inclou, en primer lloc, mots que cobreixen, d'una manera general, el lèxic bàsic, usual en les situacions més comunes de la vida quotidiana; en segon lloc, incideix també en el vocabulari de l'educació i en el dels mitjans de comunicació, tant per necessitats educatives (per les classes d'amazic que s'imparteixen a Catalunya) com per l'accés als continguts de les televisions, la premsa i altres mitjans del Marroc i Algèria que gaudeixen de seguiment des de Catalunya, així com també per satisfer les demandes de traducció del català a l'amazic; finalment, s'hi inclou igualment lèxic culturalment significatiu per a la societat amaziga. El diccionari s'adreça no solament als professors, estudiants i traductors d'amazic sinó també als lingüistes, escriptors i tota mena d'usuaris interessats per la llengua amaziga i per la realitat nord-africana.

Com que, d'ençà de les primeres propostes lèxiques estandarditzadores dels anys 1970 no hi ha hagut una revisió crítica sistemàtica de la procedència o de la motivació dels mots proposats, cada nou vocabulari estàndard que ha anat apareixent al llarg dels últims decennis ha afegit més confusió a un panorama lexicogràfic estandarditzant caracteritzat per neologismes malforjats, manlleus extradiasistèmics mal adaptats, exclusions arbitràries de mots tradicionals, mancança de marcatge diatòpic d'innovacions lèxiques, desapropiament de l'enorme riquesa lèxica dels dialectes amazics i, fins i tot, per l'aparició de mots fantasmes. Encara que aquests excessos estan essent corregits en els darrers vocabularis publicats per l'IRCAM i per l'INALCO, una despulla sistemàtica de les fonts lexicogràfiques descriptives era imprescindible per a elaborar aquest diccionari estàndard amb garanties de fiabilitat. Per aquesta raó, els articles de la part amazic-català estan basats en una explotació de no menys d'una cinquantena de diccionaris i altres obres lexicogràfiques menors corresponents a dotzenes de dialectes i parlars amazics, especialment del diasistema septentrional però també, a tall comparatiu, de la resta del domini lingüístic amazic. Per tant, aquest és un diccionari prescriptiu que s'abeura més de les fonts lexicogràfiques descriptives que dels vocabularis prescriptius que el precedeixen. Ara bé, aquesta despulla lexicogràfica d'eines descriptives ha anat acompanyada d'una avaluació crítica de les propostes lèxiques estandarditzadores fins ara proposades. Els principis bàsics en què es fonamenta aquesta avaluació crítica han estat succintament descrits a la secció precedent, però, per als detalls, és convenient acudir a articles que hem publicat, referits a la bibliografia, i a d'altres que han de venir. Malgrat que era absolutament imprescindible procedir a partir d'un marc teòric rigorós i sistemàtic que permetés superar certes arbitriïtats que han prevalgut, des dels inicis, en l'estandardització de l'amazic, hem validat totes les propostes estandarditzadores que ja han començat a difondre's sempre que eren plausibles, encara que s'hi podrien fer propostes alternatives igualment vàlides. En alguns casos, fins i tot hem transigit a acceptar propostes manifestament desencertades (com el mot fantasma ⵏⵍⵉⵔ *adlis* per a 'llibre' i la família lèxica que se'n deriva o el manlleu mal adaptat del TRG ⵏⵉⵎⵉⵏ *azull* per a 'hola', també amb algunes formes derivades), a causa de l'arrelament popular de què gaudeixen. Són, en tot cas, casos excepcionals que no invaliden el marc teòric definit en què es fonamenta el present diccionari i que, desitjablement, hauria de ser la norma rectora del futur diccionari general de la llengua amaziga estàndard. En aquest sentit, el mètode no ha estat aplicat mecànicament o amb una actitud integrista, sinó d'una manera dúctil i amb consideració de tots els condicionants de l'estandardització de les llengües, incloent-hi, naturalment, els factors sociolingüístics i pragmàtics.

D'altra banda, aquest és un diccionari bàsic que no acull més vocabulari especialitzat que el que pot escoltar-se i llegir-se als mitjans de comunicació i que té presència en l'ensenyament. Per aquesta raó, no ha estat necessari incorporar un gran nombre de lèxic neològic, que és el que ha de cobrir, parcialment, les llacunes de camps semàntics especialitzats que encara no han estat cobertes en amazic. En aquest sentit, el present diccionari és extremadament (en realitat, excessivament) prudent

a l'hora d'acollir lèxic neològic i, encara més, a l'hora d'aportar noves propostes que, en un moment en què la terminologia amaziga no disposa encara d'un centre que filtri, fixi, unifiqui i implementi les noves necessitats de creació lèxica, no farien més que contribuir a incrementar la confusió que ara com ara preval en aquest domini. L'única proposta lèxica novedosa que conté aquest diccionari és l'adaptació de vocabulari científic internacional de base grecollatina, representada no obstant això per un nombre reduït d'ítems. Aquest llindar de la prudència en matèria de terminologia i de lèxic especialitzat en algun moment s'haurà de traspasar, però, ara com ara, la constitució del canemàs del futur diccionari general de la llengua amaziga estàndard és la prioritat màxima, per la qual cosa calia començar pel lèxic bàsic, que prové àmpliament de la tradició, i deixar per al final el lèxic especialitzat, que requereix decisions més audaces.

4.2. Especificacions

- (a) La part **català-amazic** conté
- 19.948 entrades, sense comptar les locucions i frases fetes basades en cada mot lema
  - 25.327 accepcions (separades per ||) i 1.412 indicacions dels noms verbals factitius, passius, recíprocs i reflexius, dels diminutius i augmentatius dels noms i dels singularius dels col·lectius
  - 8.711 remissions (assenyalades mitjançant →), la majoria al sinònim bàsic o a l'hiperònim que conté les equivalències amazigues del mot lema
  - 36.880 indicacions de les arrels (numerades en cas d'homonímia) a les quals pertanyen totes les equivalències, cosa que facilita la cerca immediata a la part inversa
  - report del plural i de l'estat en els noms i dels temes aspectuals en els verbs
  - transliteració llatina de les equivalències amazigues (només l'estat lliure en singular en els noms i el tema d'aorist en els verbs) en alfabet tifinag
  - especificació dels camps semàntics dels mots i accepcions no generals
- (b) La part **amazic-català** conté
- 4.521 arrels comptant-hi les remissions (+ de 4.000 arrels lematitzades)
  - 1.074 remissions a altres arrels
  - 15.112 entrades (introduïdes mitjançant —), sense comptar, entre les formes flexives, 1.382 de femenines, 540 de diminutives, 90 d'augmentatives i 62 de singularives
  - transliteració llatina de les arrels amazigues, notades primerament en alfabet tifinag
  - marcatge diatòpic de les innovacions lexicosemàntiques i de les variants formals dels diferents components del diasistema amazic septentrional: CLH 924, MZY 398 (+MZYM 291 i MZYS 197), QBYL 1.193 (+QBYLO 4) / ZNT 444, RIF 739 (+RIFO 2), FIG 490, WRG 295, MZB 278, CW 150
  - report del plural i de l'estat en els noms i dels temes aspectuals en els verbs
  - especificació dels camps semàntics dels mots i accepcions no generals
  - exemples d'ús dels règims verbals i dels elements gramaticals
  - 795 neologismes lèxics i semàntics
  - 103 manlleus extradiastemàtics al TRG i uns quants a altres dialectes
  - consignació selectiva de cognats en els dialectes exteriors al diasistema septentrional (TRG 2.914, YDMS 716, ZNG 114, SIW 108 i altres)
  - consignació de les llengües dadores de manlleus: AR 981 arrels (que inclouen 5 AR CL, 51 PERS i 40 ARAM), FR 224 arrels, LL AFR i ROM AFR 90 arrels, GR i LL de vocabulari científic internacional 253 mots i altres de menys rellevants
- (c) L'**apèndix onomàstic** conté
- 1.038 topònims
  - 1.158 antropònims
  - 192 etnònims tribals
- (d) El **compendi de gramàtica amaziga** (del diastema septentrional) en català conté descripcions de
- Fonologia i grafemàtica
  - Morfofonologia
  - Morfosintaxi nominal
  - Morfosintaxi pronominal
  - Morfosintaxi verbal
  - Morfosintaxi de les paraules invariables
  - Sintaxi oracional elemental

4.3. Proporció dels estrats lèxics

El present diccionari conté (d'un total d'unes 4.000 arrels i 15.000 lemes)

- unes 1.200 arrels de fons comú que representen unes 6.000 retencions lèxiques (comunes, compartides o particulars), proporcionalment el 30% de les arrels i el 40% dels lemes
- 5.405 innovacions lexicosemàntiques (compartides, poligenètiques o particulars) i variants formals (de diversa índole), que representen el 36'2% de lemes marcats, per bé que les innovacions lexicosemàntiques pròpiament dites no deuen superar el 25% dels lemes
- 981 arrels d'origen àrab (incloent-hi els manlleus a l'arameu, el persa, el grec i altres llengües), que representen el 24'525% de les arrels (i una proporció molt semblant de lemes, atès que comprenen igualment noms i verbs, a més d'altres classes de paraules)
- 795 neologismes lexicosemàntics, que representen el 5% dels lemes
- 224 arrels (la majoria lemes, ja que hi ha escassíssims verbs) manllevades francès (incloent-hi les d'origen anglès i d'altres procedències), que representen aproximadament l'1'5% dels lemes
- 253 mots adaptats de vocabulari científic internacional de base grecollatina, que representen aproximadament l'1'7% dels lemes
- 108 manlleus (que inclouen arrels i lemes) extradiasistèmics (bàsicament al TRG), que poden representar l'1'2 % dels lemes
- 114 arrels (la majoria lemes) manllevades a llengües antigues (90 al llatí africà i afroromànic, 22 al púnic i 2 a l'egipci), que constitueixen aproximadament el 0'8% dels lemes

4.4. Fonts

4.4.1. Treballs de lexicografia comparada

Per a la l'elaboració del present diccionari ha estat despulat exhaustivament el glossari de 1.022 arrels comunes amazigues de la tesi de Haddadou 2003, una eina de gran utilitat per a la realització d'un buidatge preliminar de les retencions lèxiques; les dades d'aquest glossari han estat verificades amb els diccionaris descriptius dels dialectes particulars, que han proporcionat també les dades sobre la flexió dels mots. D'altra banda, convé advertir que un cert nombre d'arrels d'aquest glossari que apareixen sota la mateixa entrada són en realitat homònimes o parònimes. Per aquesta raó, ha estat necessari acudir al molt més acurat diccionari d'arrels amazigues de Naït-Zerrad 1997-, per bé que només abasta, després de la publicació dels tres primers volums, fins a la lletra g. Finalment, el tercer treball de tall comparatiu més explotat és l'assaig de fonologia protoamaziga de Kossmann 1999, amb abundoses i fidedignes dades comparatives. Puntualment, ha estat tinguda en compte la monografia inspirada en el corrent *Wörter und Sachen* de Laoust 1920, ja clàssica i d'una gran precisió semàntica i etnogràfica.

4.4.2. Diccionaris descriptius de dialectes septentrionals

Per al CLH, a l'espera de la publicació del gran diccionari de Stroomer, hem recorregut al vell diccionari de Destaing 1920 (de prop de 3.000 entrades francès-amazic), encara imprescindible, així com també al diccionari de verbs d'El Mountassir 2003, el vocabulari de Bounfour & Boumalek 2001 (ja amb certa perspectiva estàndard intradialectal dels prop de 1.500 mots escollits per a aquest dialecte) i, puntualment, a l'encara inèdit diccionari anglès-taixelhit de Oulhadj 2014, al qual l'autor ha tingut l'amabilitat de deixar-nos accedir i que també està fet en perspectiva estàndard dins el mateix dialecte. Han estat despulats sistemàticament els lèxics temàtics àrab-amazic dels segles XVII-XVIII (en dialecte CLH) editats per van den Boogert 1997, encara que no tots els mots, òbviamment, han estat incorporats al diccionari.

Per al MZYs, l'obra de referència fonamental roman el diccionari de Taïfi 1992 (d'unes 5.000 arrels), mentre el mateix autor no publiqui un nou diccionari que, a més del dialecte de l'Atlas Mitjà, compendrà la major part de dialectes amazics del Marroc. Per al MZYM disposem des de fa pocs anys de tres diccionaris de gran riquesa: Amaniss 2009 per al parlar del Ayt Etta (segons l'autor, de 27.740 mots en 2.662 arrels, amb la singularitat que evita al màxim els xenismes), Azdoud 2011 (de 4.703 mots en 1.869 entrades i 2.834 derivats, molt acurat en les transcripcions) per al parlar del Ayt Hdiddu i Oussikoum 2013 (que només hem pogut utilitzar en la fase final de redacció) per al parlar dels Ayt Wirra. De manera puntual hem acudit també al treball de Haddachi 2000, més bàsic, per al parlar dels Ayt Mryad.

Per al QBYL, el diccionari de referència continua essent Dallet 1982 (cabilenc-francès, d'unes 6.000 arrels) i *Idem* 1985 (francès-cabilenc, de prop de 10.000 entrades). Puntualment hem recorregut també al més recent de Bouamara 2010, diccionari monolingüe d'unes 6.000 entrades. També hem

emprat el manual de conjugació cabilenca de Naït-Zerrad 1994 (de prop de 6.000 verbs). No hem pogut accedir al recent diccionari de Haddadou 2014.

Entre els dialectes ZNT, hem poat assíduament els diccionaris de RIF de Serhoual 2002 (encara inèdit i que comprèn 18.500 mots en 6.800 arrels, d'una gran precisió en les transcripcions fonètiques de tots els parlars d'aquest dialecte), el de MZB de Delheure 1984 (d'uns 5.000 mots), el de WRG de Delheure 1987 (de prop de 10.000 mots) i, en un estat avançat de la redacció, el de FIG de Benamara 2013 (d'unes 11.000 entrades). Per al CW l'obra de referència continua essent el vell diccionari de Huyghe 1907 (de prop de 7.500 mots), de difícil llegibilitat i idiosincràtica notació, per la qual cosa el CW és el dialecte ZNT major que menys ben representat ha quedat en el present diccionari. Altres treballs lexicogràfics de dialectes ZNT emprats són Destaing 1914 per al SNS i Laoust 1912 per a CNW.

4.4.3. Diccionaris descriptius d'altres dialectes amazics

Per a la comparació extradiasistèmica, han estat poats quatre excel·lents diccionaris dels quatre dialectes TRG majors: Prasse, Alojaly & Mohamed 2003 per al TRG MJQ, Foucauld 1951-1952 (de gran riquesa lèxica, per bé que de notació prefonològica) i l'invers de Cortade & Mammeri 1985, per al TRG MHQ, Heath 2006 per al TRG MCQ i Sudlow 2009 per al de Burkina Faso. Per al ZNG de Mauritània, els diccionaris de Taine-Cheikh 2008 i l'invers de *Idem* 2010. Finalment, per als dialectes orientals, han estat consultats, per aquest ordre, Lanfry 1973 per al YDMS, van Putten 2013 per a l'AWJ, Laoust 1932 i Souag 2013 per al SIW i Beguinot 1942 per al NFS.

4.4.4. Vocabularis estandarditzadors

Els influents i meritoris lèxics estandarditzadors pioners de Mammeri, Zentar, Yahiaoui & Benkhemou 1980 i de Chafik 1993-2000 no poden ser presos com a obres de referència d'un diccionari estàndard per l'absència de tractament crític de les propostes que s'hi fan, però es poden consultar amb profit per tal d'entendre el desenvolupament de la neologia amaziga i dels manlleus extradiasistèmics. Del primer treball existeixen actualitzacions introduïdes en línia que permeten una consulta àgil; ara bé, els continguts, aportats per diversos contribuïdors, no són sotmesos a una anàlisi crítica i són, per tant, de poca fiabilitat. Hem avaluat, en canvi, els vocabularis estandarditzadors més ben fonamentats metodològicament, que han sotmès a correcció els defectes més notables de les propostes precedents, principalment el vocabulari bàsic d'Ameur, Bouhjar, Elmedlaoui & Iazzi 2006 (d'unes 850 entrades), el lèxic escolar de Agnaou (dir.) 2011 (d'uns 3.200 mots), el manual de conjugació estàndard de Laabdelaoui, Boumalk, Iazzi, Souifi & Ansar 2012 (que conté 3.584 verbs), el vocabulari de mitjans de comunicació de Ameur, Bouhjar, Boumalk, El Azrak & Laabdelaoui 2009 (de 774 termes), el vocabulari gramatical de Boumalk & Naït-Zerrad 2009 (d'uns 352 termes), el lèxic de zoonímia d'Oussous 2010 (de 1.353 termes), el lèxic religiós de Naït-Zerrad 1998 (que conté 299 arrels) i el vocabulari bàsic de Kassi, Ider, Azentou, Tazi & Ouadich 2010 (d'uns 2.400 mots). De manera puntual hem consultat altres vocabularis estandarditzadors que apareixen citats a la bibliografia. En el moment d'escriure aquestes línies està anunciada l'aparició del *Dictionnaire Général de la Langue Amazighe* de l'IRCAM per al 2016, que serà probablement una aportació de la màxima rellevància per a l'estandardització dels dialectes del Marroc.

4.4.5. Metodologia de l'estandardització lèxica de l'amazic

La tesi d'Ameur 2007 exposa brillantment els diferents esculls que planteja el tractament de creació lèxica en l'estandardització de l'amazic. La crítica dels inicis de la neologia amaziga havien constituït igualment el focus d'atenció del treball anterior de Achab 1996. La tesi clarivent de Castellanos 1997 proposa per primera vegada el model d'estandardització composicional plural per a l'amazic, amb nombrosos exemples de lèxic bàsic. Algunes consideracions oportunes sobre el tractament dels manlleus són exposades a Taïfi 1997. Sobre el model independent convergent ha aportat algunes idees Chaker 2000, *Idem* 2010 i 2013. El model polinòmic és exposat a Ameur 2009. Alguns criteris de manlleu extradiasistèmic al tuareg són exposats per Ameur 2010. Sobre l'adaptació de vocabulari científic de base grecollatina a l'amazic, el treball de Bobouh 2015 constitueix una aportació pionera digna de ser desenvolupada amb exhaustivitat. El marc teòric succintament descrit a § 3 està basat en alguns treballs nostres encara inèdits, per bé que algunes implicacions apareixen ja a Múrcia 2015, que conté bibliografia ulterior.

4.4.6. L'estratificació lèxica de l'amazic

Les referències als contactes lingüístics de l'amazic a l'antiguitat amb el llatí africà, el grec, el púnic, l'egipci i altres llengües provenen sobretot de Schuchardt 1918, Colin 1926-1930, Wagner 1936, Vycichl 1952 i *Idem* 2005, Múrcia 2011a i *Idem* 2011b, Brugnatelli 1999, Adams 2003. Els contactes lingüístics entre l'amazic i llengües del Sàhara i del Sahel han estat tractats per Kossmann 2005. La monografia de Kossmann 2013 sobre la influència de l'àrab en l'amazic septentrional constitueix una fita en l'estudi del manlleu en amazic. Nocions com les de “manlleu additiu” i “manlleu substitutiu”, entre d'altres, les devem a aquest treball, així com també a l'estudi de conjunt sobre el fenomen del manlleu en les llengües del món coordinat per Haspelmath & Tadmor 2009. Sobre la motivació del manlleu en amazic, aporta observacions útils Ameur 2011. Sobre els arabismes en diferents llengües d'Àfrica, la nostra font bàsica és Baldi 2008; i sobre els de la Península Ibèrica, Corriente 1999 i *Idem* 2008. Per a la lexicografia àrab, hem consultat Premare 1993-1999, Iraqui-Sinaceur 1993-1997 i Aguadé & Benyahia 2005 per a l'àrab magribí i Castells & Cinca 2007 per a l'àrab estàndard.

4.4.7. Descripcions gramaticals

Per a la redacció del compendi de gramàtica amaziga, en què es proposa també una ortografia unificada de l'estàndard del diasistema septentrional, hem tingut en compte nombrosos estudis, a més d'anàlisis pròpies. Els dos reports de síntesi més valuosos sobre el conjunt dels fets amazics són Kossmann 2012 (més succint) i Galand 2010 (més desenvolupat), tots dos d'enfocament crític i comparatiu. El manual de Chaker 1995 aborda la major dels fets més rellevants de l'amazic des d'una perspectiva també força àmplia. La gramàtica prescriptiva dels dialectes de Marroc de Boukhris, Boumalk, El Moujahid & Souifi 2008 conjumina amb encert l'enfocament didàctic (va adreçada principalment als ensenyants d'amazic) amb el rigor i la precisió descriptiva, raó per la qual és inclosa en aquest apartat. La gramàtica de QBYL de Naït-Zerrad 2001 és igualment útil des del punt de vista descriptiu i prescriptiu i, alhora, constitueix un complement imprescindible a la gramàtica de Boukhris, Boumalk, El Moujahid & Souifi 2008, que no inclou més que els dialectes del Marroc. A la bibliografia apareixen citats altres treballs que concerneixen diversos dialectes particulars que han estat emprats també en menor mesura. Per als dialectes ZNT, les dues descripcions modernes de referència són Kossmann 2000 per al RIFO i *Idem* 1997 i Saa 2010 per al FIG. Per al delicat aspecte de la sil·labació, ens han estat particularment útils Jouad 1995 i Dell & Elmedlaoui 1985, a més de la descripció succinta que ofereix Kossmann 2012, pp. 30-33.

4.4.8. Propostes estandarditzadores que concerneixen la gramàtica i la notació

És sobretot en articles de revistes i actes de col·loquis que han aparegut la majoria de propostes estandarditzadores que concerneixen punts concrets de gramàtica i de notació, que han estat igualment valorades i incloses a la bibliografia en la mesura en què han estat útils per a la redacció del compendi de gramàtica amaziga i per a les implicacions lexicogràfiques que se'n deriven. Citem, entre les contribucions més rellevants, CRB 1996, 1998 i 2000 per a la notació, Ameur & Boumalk 2003 per als criteris generals d'estandardització, Naït-Zerrad 2011 sobre notació i elements bàsics de gramàtica QBYL, CLĤ i RIF en perspectiva estàndard, Ameur & Boumalk 2006 per a la morfologia i Boumalk & Laabdelaoui 2013 per a la sintaxi. Algunes revistes, principalment la *Revue des études berbères* i *Asinag* han publicat en aquests últims anys nombrosos articles que concerneixen la metologia de l'estandardització de l'amazic.

4.4.9. Onomàstica

Tant per a la toponímia com per a l'antroponímia, l'obra de referència fonamental és la tesi d'Akioud 2013, que ha servit de base per a l'elaboració de l'apèndix d'onomàstica que clou el present diccionari. No hem pogut accedir al diccionari toponímic i històric d'Algèria de Haddadou 2012. Tant el diccionari de Taïfi 1992 per al MZYS com el de Dallet 1982 per al QBYL contenen sengles llistes antroponímiques, que recullen els noms tradicionals. Diversos llibres divulgatius destinats a la difusió de noms amazics que no són de tradició arabomusulmana han aparegut en aquests darrers anys, com ara Lasri & Aguenau 2011. N'hem fet, però, una selecció més restringida, per tal com bona part d'aquests noms no són usuals.

4.5. Bibliografia

- Achab 1996 = Ramdane Achab, *La néologie lexicale berbère*. Peeters, París / Lovaina 1996, 367 pp.
- Adams 2003 = James Noel Adams, *Bilingualism and the Latin language*. Cambridge University Press, Cambridge 2003, xxvi+836 pp.
- Agnaou 2011 = Fatima Agnaou (dir.), ⵏⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ / ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ / ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ. *Lexique scolaire amazighe-français-arabe / français-amazighe-arabe / arabe-amazighe-français*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2011, 451 pp.
- Aguadé & Benyahia 2005 = Jordi Aguadé Bofill i Laila Benyahia, *Diccionario árabe marroquí-español / español árabe-marroquí*. Quorum, Cadix 2005, 316 pp.
- Akioud 2013 = Hassan Akioud, *Criteris per a l'estandardització de la toponímia i l'antroponímia en la llengua amaziga*. Tesi doctoral presentada a la Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra 2013, 367 pp.
- Akouakou 2012 = Ahmed Akouakou, *L'expression verbale de la qualité en amazighe*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2012, 327 pp.
- Amaniss 2009 = Ali Amaniss, *Dictionnaire tamazight-français (parlers du Maroc central)*. Edició electrònica a <http://www.miktex.org/>, 2009, xvi+750 pp.
- Ameur 2007 = Meftaha Ameur, *Emprunt et créativité lexicale en berbère : traitement en situation d'aménagement linguistique*. Thèse de Doctorat d'Etat, Université Sidi Mohamed Ben Abdellah, Fes 2007, 472 pp. + annex 75 pp.
- Ameur 2009 = Meftaha Ameur, "Aménagement linguistique de l'amazighe: pour une approche polynomique", *Asinag* 3, Rabat 2009, pp. 75-88.
- Ameur 2010 = Meftaha Ameur, "Touareg/dialectes nord: pour une dynamique néologique viable", *Revue des études berbères* 5, París 2010, 11 pp.
- Ameur 2011 = Meftaha Ameur, "L'emprunt linguistique en berbère: identification, étendue et motivation", dins Amina Mettouchi (ed.), *Parcours berbères. Mélanges offerts à Paulette Galand-Pernet et Lionel Galand pour leur 90e anniversaire*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2011, pp. 565-580.
- Ameur, Bouhjar, Boumalk, El Azrak & Laabdelaoui 2009 = Meftaha Ameur, Aïcha Bouhjar, Abdallah Boumalk, Noura El Azrak i Rachid Laabdelaoui, ⵏⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ. *Vocabulaire des médias français-amazighe-anglais-arabe*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2009, 255 pp.
- Ameur, Bouhjar, Elmedlaoui & Iazzi 2006 = Meftaha Ameur, Aïcha Bouhjar, Mohamed Elmedlaoui i El Mehdi Iazzi, ⵏⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ. *Vocabulaire de la langue amazighe (Français-Amazighe)*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2006, 119 pp.
- Ameur & Boumalk 2004 = Meftaha Ameur i Abdallah Boumalk (eds.), *Standardisation de l'amazighe: Actes du séminaire organisé par le CAL les 8 et 9 décembre 2003*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2004, 278 pp.
- Ameur & Boumalk 2006 = Meftaha Ameur i Abdallah Boumalk (eds.), *Structures morphologiques de l'amazighe. Actes du deuxième séminaire du CAL (Rabat, les 7 et 8 octobre 2004)*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2006, 169 pp.
- Azdoud 2011 = Driss Azdoud, *Dictionnaire berbère-français*. Maison des sciences de l'homme, París 2011, 645 pp. Parlar dels Ayt Hdiddu.
- Baldi 2008 = Sergio Baldi, *Dictionnaire des emprunts arabes dans les langues de l'Afrique de l'Ouest et en swahili*. Karthala, París 2008, 624 pp.
- Beguïnot 1954 = Francesco Beguïnot, *Il Berbero Nefûsi di Fassato*. Istituto per l'Oriente, Roma 1942² [1931¹], 335 pp.
- Benamara 2013 = Hassane Benamara, *Dictionnaire amazighe-français. Parler de Figuig et ses régions*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2013, 786 pp.
- Bobouh 2015 = Said Bobouh, *L'adoption de termes scientifiques et techniques internationaux gréco-latins au berbère*. Memòria de màster de lingüística amaziga presentada a l'INALCO, París, 2015, 198 pp.
- van den Boogert 1998 = Nico van den Boogert, *La révélation des énigmes. Lexiques arabo-berbères des XVIIIe et XVIIIe siècles*. Travaux et documents de l'Iremam n° 19, Ais de Provença 1998, 241 pp.
- Boukhris, Boumalk, El Moujahid & Souifi 2008 = Fatima Boukhris, Abdallah Boumalk, El Houssaïn El Moujahid i Hamid Souifi, *La nouvelle grammaire de l'amazighe*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2008, 199 pp.
- Boukous 2009a = Ahmed Boukous, *Phonologie de l'amazighe*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2009, 445 pp.
- Boukous 2009b = Ahmed Boukous, "Aménagement de l'amazighe : pour une planification stratégique", *Asinag* 3, Rabat 2009, pp. 13-39.
- Boukous 2012 = Ahmed Boukous, *Revitalizing the Amazigh language: stakes, challenges and strategies*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2012, 295 pp.
- Boumalk 2003 = Abdallah Boumalk, *Manuel de conjugaison du tachelhit (langue berbère du Maroc)*. L'Harmattan, París 2003, 264 pp.
- Boumalk 2009 = Abdallah Boumalk, "Conditions de réussite d'un aménagement efficient de l'amazighe", *Asinag* 3, Rabat 2009, pp. 53-61.
- Boumalk & Laabdelaoui 2013 = Abdallah Boumalk i Rachid Laabdelaoui (eds.), *Faits de syntaxe amazighe. Actes du colloque international organisé par le Centre de l'Aménagement Linguistique (Rabat, 9-10 novembre 2009)*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2013, 318 pp.
- Boumalk & Naït-Zerrad 2009 = Abdallah Boumalk i Kamal Naït-Zerrad (coord.), ⵏⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ ⵏ ⵉⵎⵎⵉⵏ. *Amawal n tjerrunt. Vocabulaire grammatical*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2009, 164 pp.
- Bouamara 2010 = Kamal Bouamara, *Issin. Asegzawal n teqbaylit s teqbaylit*. L'Odysée, Tizi Uzzu 2010, 588 pp.

- Bounfour & Boumalek 2001 = Abdallah Bounfour i Abdallah Boumalek, *Vocabulaire usuel du tachelhit. Tachelhit-français*. Centre Tarik Ibn Ziyad, Rabat 2001, XXVII+254 pp.
- Brugnatelli 1999 = Vermondo Brugnatelli, "I prestiti latini in berbero: un bilancio", dans Marcello Lamberti i Livia Tonelli (eds.), *Afroasiatica Tergestina. 9th Italian Meeting of Afro-Asiatic Linguistics (Trieste, April 23-24, 1998)*. Unipress, Pàdua 1999, pp. 325-332.
- Brugnatelli 2014 = Vermondo Brugnatelli, "Typology of Eastern Medieval Berber", dins Catherine Taine-Cheikh i Cécile Lux (eds.), *STUF - Language Typology and Universals* 67/1, 2014, pp. 127-142.
- Bynon 1968 = James F. G. Bynon, "Berber nursery language", *Transactions of the Philological Society* 67/1, 1968, pp. 107-161.
- Cadi 1987 = Kaddour Cadi, *Système verbal rifain: Form et sense (Nord-Marocain)*. Peeters, París 1987, 178 pp.
- Castellanos 1997 = Carles Castellanos, *El procés d'estandardització de les llengües. Estudi comparatiu i aplicació a la llengua amazigha*. Tesi doctoral inèdita defensada a la Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra 1997, 360 pp.
- Castellanos 2000 = Carles Castellanos, *Llengües, dialectes i estandardització*. Octaedro, Barcelona 2000, 128 pp.
- Castellanos 2003 = Carles Castellanos, "Enseignement et standardisation: les deux urgences de l'amazigh: la langue commune et l'aménagement néologique", *Actes du colloque international sur l'amazigh "Éducation et langues maternelles: l'exemple de l'amazigh"*. Fondation BMCE, Casablanca 2003, pp. 27-50.
- Castellanos 2004 = Carles Castellanos, "L'expérience catalane en matière de normalisation linguistique", dins Meftaha Ameer i Abdallah Boumalk (eds.), *Standardisation de l'amazighe. Actes du séminaire organisé par le Centre de l'Aménagement Linguistique (Rabat, 8-9 décembre 2003)*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2004, pp. 23-43.
- Castellanos, Chilah & Tilmatine 2006 = Carles Castellanos, Ikram Chilah i Mohand Tilmatine, *Guia de conversa universitària amazic-català*. Serveis lingüístics de la UB, Barcelona 2006, 258 pp.
- Castells & Cinca 2007 = Margarida Castells i Dolors Cinca, *Diccionari àrab-català. Àrab estàndard modern*. Enciclopèdia Catalana, Barcelona 2007, LXXXIV+1.535 pp.
- Chafik 1993-2000 = محمد شفيق, المعجم العربي الأمازيغي. أكاديمية المملكة المغربية. الدار البيضاء. (Mohamed Chafik, *Diccionari àrab-amazic*. Acadèmia reial del Marroc. Casablanca 1993-2000, 3 volums, 734+427+512 pp.)
- Chaker 1995 = Salem Chaker, *Linguistique berbère. Études de syntaxe et de diachronie*. Peeters, París / Lovaina 1995, 273 pp.
- Chaker 2000 = Salem Chaker, "Orientations générales pour l'aménagement de la langue berbère: urgence et réalisme", *Imazighen ass-a*, 2000, pp. 5-6.
- Chaker 2010 = Salem Chaker, "Un standard berbère est-il possible? Entre réalités linguistiques et fictions sociolinguistiques", dins Kamal Naït-Zerrad (ed.), *Revue des études Berbères* 5, CRB-INALCO, París, pp. 79-90.
- Chaker 2013 = Salem Chaker, "L'officialisation de tamazight (Maroc/Algérie): quelques réflexions et interrogations sur une dynamique aux incidences potentielles considérables", *Asinag* 8, Rabat 2013, pp. 35-50.
- Chantraine 1968-1980 = Pierre Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*. Klincksieck, París 1968-1980, 1.368 pp.
- Colin 1926-1930 = Georges-Séraphin Colin, "Étymologies maghribines", *Hespéris: archives berbères et bulletin de l'Institut des hautes-études marocaines* 6, 1926, pp. 55-82; 7, 1927, pp. 85-102; i 10, 1930, pp. 125-127.
- Coromines 1980-2001 = Joan Coromines, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Curial, Barcelona 1980-2001, 10 volums.
- Corriente 1999 = Federico Corriente, *Diccionario de arabismos y voces afines en Iberorromance*. Gredos, Madrid 1999, 591 pp. Existeix una 2a edició, augmentada, de 2003, 612 pp.
- Corriente 2008 = Federico Corriente, *Dictionary of Arabic and allied loanwords: Spanish, Portuguese, Catalan, Gallician and kindred dialects*. Brill, Leiden 2008, 602 pp.
- Cortade & Mammeri 1985 = Jean-Marie Cortade i Mouloud Mammeri, *Lexique français-touareg*. INALCO, París 1985, 560 pp. [segona edició, augmentada i revisada, de la de París / Alger 1967]
- CRB 1996 = Centre de Recherche Berbère — INALCO, *Propositions pour la notation usuelle à base latine du berbère. Atelier "Problèmes en suspens de la notation usuelle à base latine du berbère" (24-25 juin 1996)*. Synthèse des travaux et conclusions élaborée par Salem Chaker. INALCO-CRB, París 1996, 19 pp.
- CRB 1998 = Centre de Recherche Berbère — INALCO, *Aménagement linguistique de la langue berbère. Atelier "la standardisation de la langue berbère: orientations générales. Réflexion et clarification préalables visant à fixer le cadre général de l'action d'aménagement" (5-9 octobre 1998)*. Coordination et synthèse par Salem Chaker. INALCO-CRB, París 1998, pp. 3-5.
- CRB 2000 = Centre de Recherche Berbère — INALCO, *Aménagement linguistique de la langue berbère. Atelier "La notation usuelle: bilan et compléments aux propositions de juin 1996" (5-9 octobre 1998)*. Coordination et synthèse par Kamal Naït-Zerrad, dins *Imazighen Ass-a*, fora de sèrie, febrer 2000, pp. 7-10.
- Dallet 1982 = Jean-Marie Dallet, *Dictionnaire kabyle-français (parler des At Mangellat)*. Peeters, París 1982, 1052 pp.
- Dallet 1985 = Jean-Marie Dallet, *Dictionnaire français-kabyle (parler des At Mangellat)*. Peeters, París 1985, XVI+259 pp.
- Delheure 1984 = Jean Delheure, *Ağraw n yiwalen tumzabt t-tfransist. Dictionnaire mozabite-français*. Peeters, París / Lovaina 1984, XXVI+321 pp.

4. CARACTERÍSTIQUES I FONTS DEL PRESENT DICIONARI

- Kossmann 2005 = Maarten Kossmann, *Berber Loanwords in Hausa*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2005, x+228 pp.
- Kossmann 2011 = Maarten Kossmann, *A Grammar of Ayer Tuareg (Niger)*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2011, xii+188 pp.
- Kossmann 2012 = Maarten Kossmann, "Berber", dins Zygmunt Frajzyngier i Erin Shay (eds.), *The Afroasiatic Languages*. Cambridge University Press, Cambridge 2012, pp. 18-101.
- Kossmann 2013a = Maarten Kossmann, *The Arabic Influence on Northern Berber*. Brill, Leiden / Boston 2013, xii+461 pp.
- Kossmann 2013b = Maarten Kossmann, *A Grammatical Sketch of Ghadames Berber (Libya)*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2013, xi+200 pp.
- Laabdelaoui, Boumalk, Iazzi, Souifi & Ansar 2012 = Rachid Laabdelaoui, Abdallah Boumalk, El Mehdi Iazzi, Hamid Souifi i Khalid Ansar, *Manuel de conjugaison amazighe*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2012, 492 pp.
- Lamuela 1994 = Xavier Lamuela, *Estandardització i establiment de les llengües*. Edicions 62, Barcelona 1994, 174 pp.
- Lanfry 1973 = Jacques Lanfry, *Ghadamès II. Glossaire. Parler des Ayt Waziten*. Le Fichier Périodique, Fort-National / Alger 1973, 507 pp.
- Lanfry 2011 = Jacques Lanfry, *Dictionnaire de berbère libyen (Ghadamès)*. Éditions Achab, Tizi Uzzu 2011. Reimpressió de l'anterior.
- Laoust 1912 = Émile Laoust, *Étude sur le dialecte berbère du Chenoua comparé avec ceux des Béni-Menacer et des Beni-Salah*. Leroux, París 1912, 199 pp.
- Laoust 1920 = Émile Laoust, *Mots et choses berbères. Notes de linguistique et d'ethnographie. Dialectes du Maroc*. Challamel, París 1920, 531 pp.
- Laoust 1932 = Émile Laoust, *Siwa : I. Son parler*. Ernest Leroux, París 1932, xxiii+317 pp.
- Lasri & Aguenau 2011 = Brahim Lasri Amazigh i Karim Aguenau, ⵜⴰⵎⴰⵣⵉⵖⵜ ⵏ ⵜⴰⵎⴰⵣⵉⵖⵜ ⵏ ⵜⴰⵎⴰⵣⵉⵖⵜ. *Tadlist n ismawn imaziyn*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2011, 124 pp.
- Mahrazi 2010 = Mohand Mahrazi, "Quelle démarche pour la promotion de tamazight? Application pour la terminologie scientifique", *Revue des études berbères* 5, 2010, 31 pp.
- Mammeri 1976 = Mouloud Mammeri, *Tajerrunt n tmaziyt. Tantala taqbaylit*. Maspero, París 1976, 117 pp.
- Mammeri, Zentar, Yahiaoui & Benkhemou 1980 = Mouloud Mammeri, Ammar Zentar, Amar Yahiaoui et Mustapha Benkhemou, *Amawal n tmaziyt tatrart. Lexique de berbère moderne*. Imedyazen, París 1980, 131 pp.
- Mitchell 2009 = Terence Frederick Mitchell, *Zuaran Berber (Libya). Grammar and Texts*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2009, 363 pp.
- Múrcia 2009 = Carles Múrcia, "L'origen del llatí *buricus* 'cavall petit' i el grec βρικόν 'ase' ", *Anuari de Filologia de la Universitat de Barcelona* 25-26, Secció D, *Studia Graeca et Latina* (2003-2004), Barcelona 2009, pp. 271-288.
- Múrcia 2011a = Carles Múrcia, *La llengua amaziga a l'antiguitat a partir de les fonts gregues i llatines*. Institut Mòn Juïc / Promocions i Publicacions Universitàries, Col·lecció Cum Laude num. 4, Barcelona 2011, 2 volums, LX+669+636 pp. + annex cartogràfic de 17 làmines en color.
- Múrcia 2011b = Carles Múrcia, "Que sait-on de la langue des Maures? Distribution géographique et situation sociolinguistique des langues en Afrique Proconsulaire", dins Coline Ruiz-Darasse i Eugenio Luján (eds.), *Contacts linguistics dans l'Occident méditerranéen antique*. Collection de la Casa de Velázquez, Madrid 2011, pp. 103-127.
- Múrcia 2016 = Carles Múrcia, "Diachronie et aménagement de l'amazighe", *Asinag* 11, Rabat 2016, pp. 47-87.
- Naït-Zerrad 1994 = Kamal Naït-Zerrad, *Manuel de conjugaison kabyle (le verbe en berbère)*. L'Harmattan, París 1994, 318 pp.
- Naït-Zerrad 1997- = Kamal Naït-Zerrad, *Dictionnaire des racines berbères*. Peeters, París / Lovaina, vol. 1, 1997; vol. 2, 1999; vol. 3, 2002, xxvii+946 pp.
- Naït-Zerrad 1998 = Kamal Naït-Zerrad, *Lexique religieux berbère et néologie: un essai de traduction partielle du Coran*. Centro Studi Camito-Semitici / Associazione Culturale Berbera in Italia, Milà 1998, 347 pp.
- Naït-Zerrad 2001 = Kamal Naït-Zerrad, *Grammaire moderne du kabyle*. Karthala, París 2001, 225 pp.
- Naït-Zerrad 2002 = Kamal Naït-Zerrad, "Les préfixes expressifs en berbère", dans *idem* (éd.), *Articles de linguistique berbère. Mémoire Werner Vycichl*. L'Harmattan, París 2002, pp. 349-372.
- Naït-Zerrad 2004 = Kamal Naït-Zerrad, *Linguistique berbère et Applications*. L'Harmattan, París 2004, 158 pp.
- Naït-Zerrad 2011 = Kamal Naït-Zerrad, *Mémento grammatical et orthographique de berbère: kabyle, chleuh, rifain*. L'Harmattan, París 2011, 225 pp.
- Oulhadj 2014 = Lahsen Oulhadj, *English-Amazigh Dictionary (Tashlhit)*. Montreal 2014, 1.054 pp. (inèdit)
- Oussikoum 2013 = Bennisser Oussikoum, *Dictionnaire amazighe-français. Le parler des Ayt Wirra (Moyen Atlas)*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2013, 1.021 pp.
- Oussous 2010 = Mohamed Oussous, *Lexique animal (français-amazighe-arabe)*. Fondation Culturelle Tawalt, Califòrnia 2010, 108 pp.
- Prasse 1972 = Karl-G. Prasse, *Manuel de grammaire touarègue (tahaggart)*. I-III, *Phonétique-Ecriture-Pronom*. Akademisk Vorlag, Copenhague 1972, 274 pp.
- Prasse 1973 = Karl-G. Prasse, *Manuel de grammaire touarègue (tahaggart)*. VI-VIII, *Verbe*. Akademisk Vorlag, Copenhague 1973, 294 pp.

I. PRESENTACIÓ

- Prasse 1974 = Karl-G. Prasse, *Manuel de grammaire touarègue (tahaggart)*. IV-V, Nom. Akademisk Vorlag, Copenhaguen 1974, 440 pp.
- Prasse, Alojaly & Mohamed 2003 = Karl-G. Prasse, Ghoubeïd Alojaly i Ghabdouane Mohamed, *Dictionnaire Touareg-Français (Niger)*. Museum Tusulanum Press. University of Copenhagen, Copenhaguen 2003, 2 volums, xxvii+1.031 pp.
- Premare 1993-1999 = Alfred-Louis de Premare (i col·laboradors), *Dictionnaire arabe-français: langue et culture marocaines (établi sur la base de fichiers, ouvrages, enquêtes, manuscrits et documents divers)*. L'Harmattan, París 1993-1999, 12 volums.
- van Putten 2013 = Marijn van Putten, *A Grammar of Awjila Berber (Libya) based on Paradisi's work*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2014, xvi+340 pp.
- Rabdi 2004 = Larbi Rabdi, *Le parler d'Ihbachen (Kabylie Orientale - Algérie)*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2004, 148 pp.
- Saa 2010 = Fouad Saa, *Quelques aspects de la morphologie et de la phonologie d'un parler amazighe de Figuig*. Publications de l'IRCAM, Rabat 2010, 318 pp.
- Sadiqi 1997 = Fatima Sadiqi, *Grammaire du berbère*. L'Harmattan, París 1997, 283 pp.
- Schuchardt 1918 = Hugo Schuchardt, "Die romanischen Lehnwörter im Berberischen", *Sitzungsberichte der Kaiserliche Akademie der Wissenschaften in Wien* 188, vol. 4. Viena 1918, 82 pp.
- Serhoual 2002 = Mohamed Serhoual, *Dictionnaire tarifit-français*. Université Abdelmalek Es-Saâdi, Tetuan 2002, xxx+749 pp. Tèsi doctoral inèdita.
- Souag 2013 = Lameen Souag, *Berber and Arabic in Siwa (Egypt). A study in linguistic contact*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2013, 296 pp.
- Sudlow 2009 = David Sudlow, *Dictionary of the Tamasheq of North-East Burkina Faso*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2009, iv+355 pp.
- Tadmor 2009 = Uri Tadmor, "Loanwords in the world's languages. Findings and results", dins Martin Haspelmath i Uri Tadmor (eds.), *Loanwords in the World's Languages*. De Gruyter Mouton, La Haia 2009, pp. 55-75.
- Taïfi 1992 = Miloud Taïfi, *Dictionnaire tamazight-français (parlers du Maroc central)*. L'Harmattan/Awal, París 1992, 980 pp.
- Taïfi 1997 = Miloud Taïfi, "Le lexique berbère : entre l'emprunt massif et la néologie sauvage", *International Journal of the Sociology of Language* 123, 1997, pp. 61-80.
- Taine-Cheikh 2008 = Catherine Taine-Cheikh, *Dictionnaire zénaga-français. Le berbère de Mauritanie présenté par racines dans une perspective comparative*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2008, xcix+649 pp.
- Taine-Cheikh 2010 = Catherine Taine-Cheikh, *Dictionnaire français-zénaga. Berbère de Mauritanie. Avec renvois au classement par racines du Dictionnaire zénaga-français*. Köppe Verlag, Colònia 2010, 326 pp.
- Tilmatine, El Molghy, Castellanos & Banhakeia 1998 = Mohand Tilmatine, Abdelghani El Molghy, Carles Castellanos i Hassan Banhakeia, *La llengua rifenya. Tutlayt tarifit*. UAB, Bellaterra 1998, 200 pp.
- de Vaan 2008 = Michiel de Vaan, *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*. Brill, Leiden 2008, xiv+826 pp.
- Vycichl 1952 = Werner Vycichl, "Punischer Spracheinfluss im Berberischen", *Journal of Near Eastern Studies* 11/3, Chicago 1952, pp. 198-204.
- Vycichl 2005 = Werner Vycichl, *Berberstudien & A Sketch of Siwi Berber (Egypt)*. Rüdiger Köppe Verlag, Colònia 2005, xxxvi+258 pp.
- Wagner 1936 = Max Leopold Wagner, "Restos de latinidad en el Norte de África", *Cursos e conferências de Extensão Universitária* 45-46, Biblioteca Geral da Universidade, Coïmbra 1936, 43 pp.
- Willms 1972 = Alfred Willms, *Grammatik der südlichen Berberdialekte (Süd-Marokko)*. Verlag J. J. Augustin, Hamburg 1972, 288 pp.
- Willms 1991 = Alfred Willms, "Beraber (linguistique)", *Encyclopédie Berbère* 10. Edisud, Ais de Provença 1991, pp. 1473-1475.